

ISTORICUL A DOUA MONUMENTE DIN TULCEA : INDEPENDENȚEI ȘI AL PRIMULUI MONUMENT AL LUI MIRCEA CEL BATRIN

dr. Paul Rezeanu

Departa de mine intenția de a flata, prin comunicarea mea, pe locuitorii municipiului Tulcea, dar trebuie să recunosc că aceștia — sau mai exact aceia care trăiau la sfârșitul secolului trecut — au fost printre primii din țară care au înțeles rostul monumentelor de utilitate publică. Așa se explică faptul că în ultimii ani ai secolului al XIX-lea primii ani ai secolului al XX-lea, pe pământul acestei urbe s-au ridicat două remarcabile monumente publice: acela al Independenței și acela al lui Mircea cel Bătrîn. Orașul Tulcea a fost astfel — prin cele două monumente amintite — unul din primele orașe din țară care au beneficiat de acest atribut — în fond simbol al lumii civilizate.

Nu vreau să discut sau să argumentez aici aceste afirmații.

Nu este nici cazul și nici momentul. Mi-am propus însă să prezint și să fac istoricul celor două monumente. Astfel, Monumentul Independenței sau al revenirii Dobrogei la Patria mamă — a fost realizat între anii 1897—1900, dar inaugurat, după numeroase amânări, la 2 mai 1904. Deziderat vechi, încă din 1879, al locuitorilor orașului, el n-a putut fi adus la îndeplinire mai din timp din cauza unor condiții social-economice și politice nu tocmai favorabile. În deceniul X al secolului trecut problema ridicării monumentului a fost însă tot mai des readusă în discuție. Destinat „să amintească generațiilor viitoare vitejia tinerei, dar vinjoasei noastre armate în luptele de la 1877—1878” monumentul a intrat ca să spunem așa — „pe ordinea de zi” odată cu înființarea, în anul 1896, a Ligii, pentru propășirea Dobrogei — în programul căreia, printre altele, se înscrisa și punctul privind ridicarea de monumente publice pe pământul provinciei românești cuprinsă între Dunăre și Marea Neagră.

Din rîndul membrilor ligii s-a format atunci un comitet care urma să se ocupe direct de stringerea fondurilor prin colectă publică.

Discuțiile purtate asupra artistului căruia să i se încredințeze execuția monumentului, au dus la concluzia că cel mai nimerit pentru aceasta ar fi fost sculptorul român Giorgio Vasilescu. Demn de menționat mi se pare și faptul că acestuia i s-a încredințat comanda lăsîndu-i-se toată libertatea de concepție.

După încheierea contractului între părți, sculptorul Giorgio Vasilescu s-a deplasat la Tulcea, pentru a vedea locul afectat amplasării monumentului. Stabilit încă din anul 1879, pe înălțimea dealului Hora — într-un punct unde se pusese încă de atunci o piatră fundamentală, se îngropase un pergament și decorațiile

generalului Carol Davila, locul domina apele bătrânului Danubiu pe o mare distanță. Așezat aici și orientat cu fața spre fluviu, monumentul putea fi zărit de oamenii de pe mările de vapoare, care-l treceau pe dinainte, și în felul acesta li se aminteau minunatele fapte de arme ale ostașilor români din războiul nostru de independență.

După ce a văzut locul, sculptorul a conceput monumentul sub forma unui obelisc, la baza căruia să se afle statuia unui dorobanț, gata să sune din goarnă, și a unui vultur cu aripile desfăcute. Costul întregului monument se ridica la 100.000 lei. În toamna anului 1897, Giorgio Vasilescu, a plecat la Veneția, unde își avea atelierul și s-a apucat de lucru. Între timp comitetul de inițiativă trebuia să termine strângerea întregii sume și să lămurească lucrurile cu un cetățean străin care își așezase oarecum prin abuz, o moară de vânt în apropierea locului stabilit pentru instalarea monumentului. Nu insist asupra amănunțelor legate de mutarea morii, de faptul că se ajunsese pe punctul izbucnirii unui scandal cu implicații diplomatice. Presa vremii a relevat pe larg toate acestea. Rezultatul final e însă cunoscut. Moara a fost dărâmată.

Revenind la monument trebuie să spunem că mai întâi a fost făcut și instalat obeliscul cu motivele sale ornamentale, apoi statuia dorobanțului și la urmă aceea a vulturului.

Obeliscul a fost făcut din granit de Bavenno, are o înălțime de 22 m și este format, oarecum din trei etaje. El a fost lucrat la Etalierul de pietrărit al lui Innocentio Pirovano la Milano. Pe obelisc se află stema României, înconjurată de lauri, iar sub aceasta două plăci de bronz ce aminteau evenimentul în cinstea căruia s-a ridicat monumentul, precum și data la care urma să fie inaugurat. Ceva mai jos de aceste plăci se mai afla câte o cunună de lauri. De-o parte și de alta a obeliscului, pe niște postamente semicirculare, se aflau, în dreapta statuia dorobanțului, iar în stînga efigia vulturului.

Statuia dorobanțului gornist era făcută din bronz și era înaltă de aproximativ 5 m. Ea a fost turnată la Veneția în celebrul atelier al lui Munaretti.

Efigia vulturului a fost turnată în același atelier; era tot din bronz, avea înălțimea de 5 m. și reprezenta un vultur cu aripile desfăcute și capul întors spre dorobanț, într-o poziție care sugera așteptarea unui semn spre a-și lua zborul asupra dușmanului.

Totul, adică obeliscul, statuia și efigia vulturului au fost așezate pe rând, la intervale destul de mari, în centrul unui postament în formă de pătrat. Acesta este înconjurat de un lanț greu din fier, susținut de 12 piloni de granit. Totul este monumental și bine proporționat, fapt ce crează o puternică impresie asupra celor care-l privesc de la distanță sau de aproape. Din cauza morții neașteptate — în noiembrie 1898 — a sculptorului, monumentul a rămas neterminat. El a fost de aceea continuat și terminat în următorii doi ani, conform planurilor lui Giorgio Vasilescu de către sculptorul Constantin Bălăcescu. Astfel, în noiembrie 1899, deci exact la un an de la moartea sculptorului Vasilescu, statuia dorobanțului era terminată și adusă la Tulcea spre a fi instalată. Odată cu aceasta în oraș sosen și sculptorul Bălăcescu, spre a asista la montarea ei. Între timp la Veneția se turna efigia vulturului, apoi în anul următor, 1900, a fost și ea expedită la Tulcea și instalată.

Inaugurarea monumentului a fost însă aminată de nenumărate ori, astfel că abia la 2 mai 1904, ea a avut loc, într-un cadru deosebit de festiv.

Realizarea Monumentului Independenței din Tulcea constituie astfel un eveniment și un punct de mândrie nu numai pentru oamenii din acest colț de țară, ci și pentru toți românii.

În timpul primului război mondial armatele de ocupație au distrus însă parțial monumentul. Statuia dorobanțului gornist și efigia vulturului sînt astăzi lipsă, dar obeliscul a rămas să infrunte istoria și timpul. El păstrează totuși, pe granitul său, urmele unor acte de reprobabil vandalism.

Preluarea în anul 1899, a Monumentului Independenței în vederea terminării lui, a dat posibilitatea sculptorului Constantin Bălăcescu să obțină, tot de orașul Tulcea, o altă importanță comandă: a Monumentului lui Mircea cel Bătrîn. Evoluția lucrului la acest monument și în general amănunte despre el

sînt puține. Știm, totuși, că a fost făcut tot prin colecție publică, parte din banii rămași de la Monumentul Independenței — că a costat ceva mai mult decît acesta, că în toamna anului 1899 sculptorul lucra la el în Italia și că la începutul anului 1901 toate gipsurile sale erau gata. În aprilie 1903, Monumentul lui Mircea cel Bătrîn se afla ridicat în Tulcea, iar peste o lună, inaugurat oficial. El nu mai există astăzi, întrucît a fost distrus în timpul primului război mondial — tot de armatele de ocupație. Fotografii contemporane, ne permit totuși să putem să-l prezentăm. De la capul locului trebuie însă să spunem că el amintește de Monumentul lui Tudor Vladimirescu de la Tîrgu Jiu, executat tot de sculptorul Bălăcescu. Astfel, în mare, atît statuile celor reprezentate cît și postamentele lor sînt asemănătoare. Deosebirile neesențiale, se impun totuși a fi precizate — în sensul că: statuia lui Mircea cel Bătrîn, din bronz, prezintă pe marele domnitor în mărime probabil ceva mai mare decît cea naturală, cu corpul puțin înclinat înainte și într-un gest, sugerînd parcă oprirea unei năvăliri. Impresia aceasta este sugerată de gestul elocvent al mîinii drepte care ține ridicat un buzdugan, precum și al mîinii stîngi pregătită să scoată sabia din teacă. Mircea era înfățișat în costum de războinic armură pe piept, pe brațe, pe picioare și cu coif pe cap. La gît el purta o cruciuliță, iar pe umeri o mantie ușoară. Chipul său, un adevărat portret, era, ca de altfel întreaga statuie, o excelentă realizare.

Postamentul statuiei, așa cum deja am arătat, era în mare asemănător celui al lui Tudor Vladimirescu, de la Tîrgu Jiu. Astfel, acesta era format tot din bucăți mari din piatră de stîncă, dar aici, sculptorul a redus din motive decorative, păstrînd doar leul, care de data aceasta ținea sub lalele din față două steaguri, iar poziția sa era de apărare și nu de atac. Renunțarea la redarea unor elemente decorative și simbolice, și deci simplificarea pedestalului, a făcut ca Monumentul lui Mircea cel Bătrîn, de la Tulcea, să cîștige în ansamblu și în felul acesta, să fie mai reușit decît cel al lui Tudor Vladimirescu de la Tîrgu Jiu.

Așezat în mijlocul orașului, Monumentul lui Mircea cel Bătrîn era orientat cu fața spre Dunăre. El amintea astfel trecătorilor că marele Voievod și domn a stăpînit, printre altele, și „toată Dunărea pînă la Marea cea Mare...”